

М. І. Диба,

*д. е. н., професор, професор кафедри менеджменту банківської діяльності,
ДВНЗ "КНЕУ імені Вадима Гетьмана", м. Київ*

Є. С. Осадчий,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту банківської діяльності,
ДВНЗ "КНЕУ імені Вадима Гетьмана", м. Київ*

К. М. Суторміна,

*к. е. н., доцент кафедри менеджменту банківської діяльності,
ДВНЗ "КНЕУ імені Вадима Гетьмана", м. Київ*

КОНЦЕНТРАЦІЯ ТА ЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ КАПІТАЛУ В ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

M. Dyba,

*Doctor of economy, professor, Professor of Banking Management,
SHEE "Kyiv National Economic University of Vadym Hetman", Kyiv*

E. Osadchy,

*Ph.D., associate professor, Associate Professor of Banking Management,
SHEE "Kyiv National Economic University of Vadym Hetman", Kyiv*

K. Sutormina,

*Ph.D., Associate Professor of Banking Management,
SHEE "Kyiv National Economic University of Vadym Hetman", Kyiv*

CONCENTRATION AND CENTRALIZATION OF CAPITAL IN INNOVATION

Статтю присвячено дослідженню теоретичних засад оцінювання рівня концентрації підприємств та їх капіталів. Узагальнено наукові підходи до трактування сутності поняття "концентрація капіталу" та визначено його взаємодію з близькими за змістом поняттями "капіталізація" та "централізація". Визначено особливості впливу концентрації та централізації на інноваційну діяльність в Україні.

The article is dedicated to investigation of the theoretical base of estimation of enterprises concentration and their capitals. Generalized scientific approaches to the interpretation of the "capital concentration" and determined its interaction with terms "capitalization" and "centralization". Determined features of concentration and centralization influence on the innovations in Ukraine.

Ключові слова: концентрація, централізація, консолідація, інноваційна діяльність, інноваційна політика.

Key words: concentration, centralization, consolidation, innovation, innovation policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ТА ЇЇ АКТУАЛЬНІСТЬ

Україна обравши Європейський вибір на шляху інтеграції у високотехнологічне конкурентне середовище зумовив необхідність формування та запровадження інноваційної моделі розвитку. Така модель повинна ґрунтуватися на процесах як у середині країни, так і за її межами та опиратися як на внутрішній, так і на зовнішні джерела фінансування. Вона повинна забезпечити високі та стабільні темпи економічного зростання, вирішити соціальні й екологічні проблеми, забезпечити конкурентоспроможність національної економіки, підвищити експортний потенціал країни, гарантувати Україні економічну безпеку та чільне місце в Європейському Союзі. Поряд із інноваційним процесом розвитку економіки стоїть питання забезпечення достатньої капітальної бази, шляхом централізації та концентрації капіталу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання економічної ефективності та напрямів інноваційної діяльності знайшли відображення у працях багатьох

вчених. Зарубіжні вчені Й. Шумпетер, Б. Брайн, Г. Кларк, Е. Портер, К. Фрідмен, П. Друкер, Б. Санта, П. Роуз, Дж. Сінкі розглядають теоретичні питання інноваційної діяльності, а також практики використання інновацій в банківській сфері. В. Бауер, М. Енгстлер, К. Скіннер, Д. Шпат досліджують новітні технології у галузі зв'язку та надання ІТ-послуг і обґрунтовують умови, за яких підприємство може вижити у майбутньому. Дослідження вітчизняних вчених В.І. Міщенко, С.В. Мочерного, А.О. Примостки, М.І. Савлука, Н.В. Циганової, Т.С. Шалиги присвячені розкриттю сутності, видів і класифікації фінансових інновацій, стимулюванню інноваційної діяльності, дослідженню інновацій, пов'язаних з використанням техно-логії дистанційного обслуговування клієнтів.

ЦІЛІ СТАТТІ

Цілями статті є аналіз системи інноваційної політики України, визначення основних завдань щодо структурної перебудови національної економіки на засадах концентрації та централізації капіталу, розробка шляхів і засобів розв'я-

зання проблем у розвитку інфраструктури інноваційної діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Структура галузевих ринків безпосередньо впливає на інтенсивність та ефективність інноваційних процесів. Фактором інтенсивності інноваційної діяльності є структура ринку (монополія, олігополія, монополістична і "досконала" конкуренція), яка проявляється через процеси концентрації та централізації малих та середніх підприємств.

Концентрація останнім часом стала поняттям, яке викликає чималі дискусії серед учених-економістів. Так, на думку авторів економічного словника-довідника, концентрацією капіталу є збільшення розмірів капіталу в процесі його нагромадження за рахунок капіталізації частини прибутку [1, с. 168]. В "Банківській енциклопедії" концентрація капіталу — "збільшення розмірів капіталу банку у процесі його нагромадження" [2, с. 225—226].

Поняття концентрації та централізації взаємопов'язані та доповнюють одне одного. В результаті взаємопроникнення базових понять концентрації та централізації утворюються групи суміжних понять та сукупність методів (органічне зростання, стратегічні альянси, злиття та поглинання, реорганізація, реструктуризація), за допомогою яких банки змінюють свою бізнес-архітектуру та бізнес-стратегії. Концентрація індивідуальних капіталів є основним спонукальним чинником до реалізації цих понять, відповідно з їх економічним призначенням [3].

Вважаємо, що базисом, що поєднує всі ці близькі за змістом поняття виступає капіталізація. У самому загальному плані капіталізація — це перетворення доходу в капітал, або нагромадження капіталу. Сьогодні часто оперують поняттям "ринкова капіталізація", яке характеризується сумарною ринковою вартістю акцій підприємства, що знаходяться у вільному обігу. Іноді термін "капіталізація" використовують у контексті достатності власного капіталу для покриття прийнятих ризиків.

Оскільки накопичення всього суспільного капіталу виражається в накопиченні окремих індивідуальних капіталів і конкуренції між ними, весь процес накопичення супроводжується концентрацією і централізацією капіталу. Відповідно, концентрація капіталу в процесі його нагромадження за необхідності доповнюється централізацією. В той же час концентрація відрізняється від централізації капіталу джерелом його зростання. Для концентрації капіталу джерелом зростання є капіталізація частини додаткової вартості, в той час як централізація капіталу є процесом об'єднання капіталів окремих осіб та/або групи власників капіталу в один загальний актив в результаті поглинання або приєднання інших, вже існуючих капіталів.

З методологічної точки зору варто відзначити, що саме слово "концентрація" передбачає централізацію, тому що слово "концентрація" тлумачиться як накопичення, об'єднання, зосередження, віднесення до центру, зокрема у тлумачному словнику С.І. Ожегова та Н.Ю. Шведової термін "концентрувати" означає "збирати, зосереджувати, накопичувати в будь-якому місці" [4, с. 344].

Отже, первинним є процес концентрації капіталу, його централізація — вторинна, оскільки централізуються вже концентровані, накопичені капітали.

Як зазначалось раніше взаємопроникнення базових понять формує низку суміжних понять, що формуються шляхом поєднання попарно базових понять.

Централізація управління відрізняється від консолідації бізнесу. Для централізації управління джерелом зростання є створення єдиного центру управління активами, в той час як для консолідації бізнесу — об'єднання активів в єдину систему із стійкими і ефективними взаємозв'язками.

Консолідація є важливим інструментом перетворень у підприємницькому секторі, її розвиток в певному ступені являється індикатором стану, а відповідно і напрямом концентрації.

Консолідація капіталу — це процес об'єднання (злиття) капіталів суб'єктів господарювання та укрупнення банківського бізнесу з метою підвищення ефективності, максимізації прибутку та посилення конкурентних переваг на ринку, шляхом забезпечення якісно нового процесу приросту капіталу за рахунок його перерозподілу, зміни структури та капіталізації доходів. Консолідація також передбачає можливість взаємодії банків з іншими фінансовими установами із послідовним створенням інтегрованих структур.

Консолідація представлена у двох формах: консолідація бізнесу та консолідація ринку [5].

Консолідація бізнесу (Business Consolidation) — це процес об'єднання двох і більше незалежних компаній, функціональних областей та/або продуктових ліній. В результаті такого повного або часткового об'єднання, як правило, зростає загальний ринковий потенціал, скорочуються витрати і досягається ефект синергії за рахунок сили масштабу, що сприяє налагодженню нових стійких зв'язків з іншими учасниками ринку [6].

Консолідація ринку (Market Consolidation) — процес "дозрівання" (досягнення деякої стадії зрілості), при якій підприємства поглинаються або об'єднуються з більш великими, або ліквідуються, не витримавши конкуренції, в результаті чого залишаються кілька великих домінуючих учасників ринків. Для такого рівня консолідації основним напрямом консолідації бізнесу буде формування стратегічних альянсів компаній-лідерів.

Істотними відмінностями консолідації ринку від інших форм об'єднань є створення стійких взаємозв'язків між бізнес-одинаками компаній, скорочення дублюючих операцій і витрат, використання конкурентних переваг, застосування нових технологій, досягнення синергетичного ефекту тощо.

Результатом централізації капіталу є посилення процесів його концентрації. Збільшення ринкової частки, а отже, і ринкової сили на певному етапі веде до виникнення монопольних переваг і монопольного прибутку, багаторазово підсилює інтенсивність концентрації капіталу.

Основним чинником, що визначає процеси централізації, є конкуренція індивідуальних капіталів, в якій найбільш сильні позиції — у великих капіталів, що володіють більшою ефективністю, запасом міцності і потенціалом зростання як органічного, заснованого на капіталізації прибутку, так і ринкового, — за рахунок зростання ціни акцій на фінансовому ринку. Спонукальним мотивом централізації виступає прагнення максимізувати прибуток, вийти на якісно інший рівень розвитку, зайняти максимально можливу частку ринку.

На інтенсивність процесів концентрації і централізації капіталу впливає структура власності, яка може змінюватися, залежно від того, які форми централізації будуть використані. Зростання капіталу окремого банку може відбуватися, по-перше, за рахунок нових інвестицій існуючих акціонерів, по-друге, за рахунок залучення стратегічного або портфельного інвестора, в третій, — за рахунок публічного розміщення акцій. Кожен із варіантів має свої переваги, недоліки та обмеження.

Стратегічний інвестор зацікавлений в успішному розвитку бізнесу і може забезпечити великі довгострокові вкладення, доступ до нових ринків і джерел фондування, що істотно збільшує ринкову капіталізацію підприємства. Проте стратегічні інвестори прагнуть максимально збільшити свою частку в капіталі, що може призвести до зміни структури власності, та негативно вплинути на подальший розвиток підприємства.

Наявність декількох великих портфельних інвесторів у складі акціонерів підвищує ринкову вартість компанії, проте вони вимагають в середньостроковому інтервалі високої прибутковості інвестицій (близько 30—35% за рахунок зростання курсової вартості і дивідендів). При цьому портфельні інвестори не несуть загрози втрати контролю над банком.

Процеси концентрації капіталу активізувалися під впливом глобалізації. Під глобалізацією розуміється якісно інший етап інтернаціоналізації господарського життя, що визначає новий рівень взаємозалежності різних країн в результаті зростаючого обсягу міжнародних операцій і світових потоків капіталу, на основі все більш швидкої і широкої дифузії технологій (насамперед інформаційних та телекомунікаційних). В рамках загального процесу глобалізації виділяється фінансова глобалізація, що виражається у виключно високій взаємозалежності і взаємовпливі міжнародних і національних фінансових ринків. Фінансова глобалізація характеризується трьома ключовими аспектами: глобальною присутністю і впливом транснаціональних корпорацій та міжнародних фінансових інститутів, посиленням міжнародної фінансової інтеграції та постійним виникненням і швидким поширенням фінансових інновацій.

Таким чином, глобальними факторами, що впливають на процеси концентрації капіталу в сучасних умовах є: інтегрованість фінансових ринків; розвиток інформаційних тех-

Рис. 1. Стадії прийняття нових ідей

Джерело: побудовано автором.

нологій і інновацій; швидке зростання масштабів фінансових ринків та інтенсифікація процесів, що протікають на них.

Проте впровадження нових технологій, розробка нових продуктів вимагає істотних інвестицій, а отже, будучи важливим чинником підвищення конкурентоспроможності, доступні переважно великим підприємствам. Відповідно об'єктивні потреби ефективного ведення підприємницької діяльності ведуть до необхідності постійного збільшення капіталу.

У ринковій економіці зростання капіталу може відбуватися як на основі капіталізації прибутку, так і в результаті централізації капіталів, причому співвідношення цих процесів та їх інтенсивність змінюється в залежності від стану економіки і фази ділового циклу. Зазвичай в ситуації економічного зростання частка внутрішніх джерел знижується, а зовнішніх — зростає, прискорюючи процеси концентрації на основі централізації капіталу. У міру погіршення ділової кон'юнктури підвищується роль прибутку при скороченні зовнішніх джерел капіталізації.

Світовий досвід показує, що в умовах структурних зрушень економіка не може обходитися без залучення зовнішнього фінансування, при цьому зростає її залежність від ринків капіталу. Можливості зовнішнього фінансування залежать від ступеня розвитку фінансових ринків, особливостей накопичення капіталу в тій чи іншій країні, темпів інфляції. Все це вимагає наявності на національному фінансовому ринку потужних фінансових установ.

Крім глобальних, виділімо національні детермінанти процесів концентрації, що визначають особливі умови їх реалізації. Такими детермінантами є: зовнішні, по відношенню до підприємства (економічних, законодавчих, галузевих) та внутрішньо-підприємницькі фактори (вирішення проблеми капіталізації, прагнення до зростання ефективності корпоративного контролю об'єднаної установи, досягнення синергетичного ефекту та ін.).

Вивчення процесів концентрації капіталу виявляє неоднозначність їх впливу на розвиток ринкових систем. В якості позитивних наслідків концентрації банківського капіталу можна назвати:

- зниження ризиків і підвищення її стійкості;
- кількості банків в результаті процесів централізації капіталу);
- зниження транзакційних витрат і вартості фінансового посередництва (за рахунок ефекту масштабу);
- збільшення асортименту та якості послуг, у тому числі за рахунок впровадження інноваційних фінансових продуктів і прогресивних технологій;
- покращенню якості фінансової інфраструктури та розширенню можливостей кооперації.

Негативними наслідками надмірної концентрації є: монополізація ринку, загроза соціальних конфліктів, зростання безробіття. Найважливішим негативним фактором концентрації капіталу, що відзначається більшістю авторів, є загроза монополізації ринків, зростання ринкової сили окремих банків та зміна умов конкуренції на ринку. Невелике число великих підприємств будуть прагнути до змови з метою підтримки монополю на високих цін. Концентрація, особливо банківського, капіталу призвела до монополізації валютного ринку і спекулятивних операцій. Що стало однією із причин значного здешевлення національної валюти — гривні.

Наслідки концентрації капіталу багато в чому пов'язані зі ступенем лібералізації національної економіки та впливом процесів глобалізації.

На певному етапі свого розвитку процеси концентрації капіталу переходять на якісно інший — міжнародний рівень, приймаючи форму інтернаціоналізації промислового капіталу. Інтернаціоналізація капіталу проявляється у вивезенні капіталу, який може приймати різні форми. Міжнародна міграція капіталу здійснюється, як правило, з метою найбільш ефективного його використання і визначається ринковими чинниками, однак у ряді випадків мотивування міжнародного руху капіталу може мати нееконімічний характер.

При досягненні певного рівня концентрації капіталу підприємницька структура переходить у нову якість, перетворюючись з національної в міжнародну.

Головною метою концентрації та централізації малих та середніх підприємств є отримання ресурсів для здійснення технологічного процесу, якими виступають витрати, спрямовані на інновації, і людський капітал, який в свою чергу залежить від кількості працівників, залучених до інноваційної діяльності.

Сучасне визначення поняття "інновації" базується на ринковому підході, включає соціальну складову та якісні характеристики, пов'язані з прогресивними змінами. І як зазначає П. Друкер, основне завдання інноваційної діяльності полягає в тому, щоб перетворити потреби суспільства в нові можливості для прибуткового ведення бізнесу [7, с. 42 — 43].

Саме з моменту поширення, завоювання ринку інновація і нововведення набувають нової якості та стають інновацією, тобто саме ринок і ринкове середовище є критерієм того, що новація і нововведення перетворюються в інновацію, відбувається дифузія за Е. Роджерсом, відповідно до якої виділяється шість стадій процесу прийняття людьми нових ідей і товарів: звернення уваги, зацікавленість, оцінка, перевірка, прийняття, підтвердження [8]. Ми умовно об'єднали шість етапів у 3 блоки, які мають логічний зв'язок і структуру: Ознайомчий блок включає етапи 1 і 2; Аналітичний блок включає етапи 3 і 4; Контрольний блок включає етапи 5 і 6.

Дослідник також описав п'ять класів людей та ступеня прийняття ними нових ідей і товарів з виділенням середнього примірного кількісного показника із загальної маси одержувачів:

1. Інноватори, що становлять 2,5%. Вони більш мобільні, мають контакти за межами свого кола, можуть легко схоплювати і приймати абстрактні ідеї. Вони згодні ризикувати.
2. Ранні приймаючі. Це поважні люди, становлять 13,5% населення. Вони більше прив'язані до місцевої структури, серед них найбільше "лідерів думки". Навколишні з ними звично радяться, перш ніж прийняти самостійне рішення.
3. Рання більшість, що становить 34% населення. Вони приймають нові ідеї якраз перед тим, як вони будуть прийняті середньостатистичним громадянином. Свою інформацію вони часто отримують від попередньої групи.
4. Пізніше більшість. Це скептики по відношенню до нового, число яких досягає 34%. Вони приймають новації після того, як більшість оточуючих вже визначився в своїй думці з цього питання і середньостатистичний громадянин прийняв їх.

5. Пізні приймаючі. Вони, як правило, консервативні у своїх судженнях, традиційно орієнтовані та складають 16% населення. Дуже недовірливі і підозрілі до всього нового і дотримуються традиційних цінностей. Часто вони відчувують брак коштів.

При цьому Е. Роджерс вважає, що: дуже важлива міжособистісна комунікація на рівні людей одного кола і віку; патріотичні заклики, які виходять від урядових кіл, неефективні; достовірність комунікативного джерела частково визначає успіх кампанії; мас-медіа не може змінити поведінку тих, хто дотримується іншої точки зору.

Істотна зміна по відношенню до інновації в суспільстві, як правило, настає, коли від 6 до 16% приймають її. Ця теорія дозволяє розуміти, як ввести новий продукт в масову свідомість.

Успішна інновація завжди має бути спрямована на захоплення лідируючих позицій, інакше сприятливими можливостями можуть скористатися конкуренти, а також передбачати досягнення економічного, соціального і стратегічного ефектів. Для цього можуть використовуватися найрізноманітніші стратегії, орієнтовані як на лідерство на ринку, у певній галузі, так і на пошук відносно невеликої "екологічної ніші" в певному процесі або на ринку, що забезпечать досягнення економічного ефекту, який ми пов'язуємо з підвищенням віддачі на одиницю вкладених ресурсів, змінювання ринкової позиції, зростанням рентабельності діяльності, зниженням ризиків і підвищенням стабільності. Важливим є також отримання соціального і стратегічного ефектів. Соціальний ефект проявляється в підвищенні корисності та доступності банківських послуг, зниженні їх вартості для клієнта, зручності отримання послуг. Стратегічний ефект оцінюється успішністю реалізації інноваційних стратегій, конкурентними перевагами, лідерством на ринку, досягненням поставлених стратегічних цілей [9, с. 344—345].

При побудові національної інноваційної системи великий, середній і дрібний бізнес необхідно розглядати з точки зору їх функцій. На наш погляд, до компетенцій малого бізнесу повинні ставитися генерація ідей, проведення первинних досліджень, а до компетенцій середніх підприємств — впровадження та просування на ринок, бо вони мають для цього достатню кількість ресурсів: управлінських, фінансових, кадрових, інфраструктурних. Таким чином, середні і малі підприємства повинні бути взаємодоповнюючими елементами інноваційної системи.

Одним із поширених непрямих методів оцінки ефективності є використання єдиного інтегрального показника, який розраховується за допомогою показників, що характеризують результативність інноваційної діяльності підприємств і мають однаковий напрям змін. Оскільки будь-які управлінські рішення щодо інноваційного розвитку підприємств позначаються на динаміці показників, то для розрахунку інтегрального показника ефективності інноваційної діяльності підприємств (E) запропоновано використовувати показники динаміки (температура зростання), розраховані для таких фінансових показників:

- активи підприємства: характеризують розвиток підприємства, зміцнення ринкової позиції (Ka);
- кошти клієнтів: інноваційна діяльність банків, як правило, супроводжується зростанням клієнтської бази (Kk);
- рентабельність діяльності: залежить від результативності інноваційної діяльності (KROA);
- комісійні доходи: пов'язані з наданням інноваційних послуг (Kkd);
- показник надійності: обчислюється як $(1 - RI)$, де RI — рівень ризику. Інтегральний показник ефективності інноваційної діяльності банків (E) обчислюється за формулою (1):

$$E = Ka \cdot Kk \cdot KROA \cdot Kkd \cdot (1 - RI) \quad (1).$$

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі розвитку світової економіки, який знаменує входження учасників ринку в чергову довгу хвилю економічної кон'юнктури, саме процеси концентрації будуть відігравати провідну роль у розвитку нових технологій об'єднання і модернізації бізнес-архітектури сучасних інноваційних компаній, зокрема таких її новітніх методів, як стратегічні альянси, трасти концерни та інші. В підприємницькій сфері процеси концентрації сприяють нарощуванню капіталу, що дає змогу забезпечити стабільність як підприємства, так і економіки держави. У зв'язку з цим виникає питання оптимального ступеня концентрації банківського капіталу, а також необхідність контролювати ці процеси з боку держави.

З розвитком економіки відбуваються структурні зміни підприємницькій сфері, пов'язані з глобалізацією і такими факторами, як розвиток інформаційних технологій та скасування багатьох обмежень на міжнародний рух капіталу, лібералізація національних ринків. Тому у сучасних умовах актуальною проблемою є формування оптимальної структури.

Загострення конкуренції між підприємствами стає основним чинником консолідації та об'єднання різних фінансових бізнесів, бо саме це є одним із поширених шляхів підвищення конкурентоспроможності, що в свою чергу призводить до підвищення рівня ринкової концентрації та зростання ефективності інноваційної діяльності.

Можливість виникнення монополій в підприємстві як результату процесу взаємодії та суперництва обґрунтовує важливість та актуальність дослідження концентрації та централізації.

Література:

1. Економічний словник-довідник / За ред. М. Поновича. — 4-те вид. — К.: ТЕКА, 2006. — 596 с.
2. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. — К.: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. — 504 с.
3. Суторміна К.М. Концентрація банківського капіталу в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 / Катерина Миколаївна Суторміна: ДВНЗ "КНЕУ імені Вадима Гетьмана". — Київ, 2016. — 20 с.
4. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. — М.: Азбуковник, 1998. — С. 344.
5. Gerry Johnson, Kevan Scholes, Richard Whittington. Exploring corporate strategy, text and cases, p. 359 (7th edition, Prentice Hall, Financial Times, 2006).
6. Коровина С.С. Мотивы и процесс консолидации банковского сектора Российской Федерации: автореферат канд. экон. наук: 08.00.10 / С.С. Коровина: Федеральное государственное бюджетное учреждение высшего профессионального образования "Санкт-Петербургский государственный университет экономики и финансов". — Санкт-Петербург, 2011. — 23 с.
7. Друкер П.Ф. Энциклопедия менеджмента / П.Ф. Друкер / Пер. с англ. — М.: ООО "ИД "Вильямс", 2006. — 432 с.
8. Роджерс Е. Дифузия інновацій / Еверетт Роджерс / Пер. з англ. — К.: Києво-Могилянська академія, 2009. — 591 с.
9. Карчева І.Я. Теоретичні та практичні аспекти забезпечення ефективності інноваційної діяльності банків / І.Я. Карчева // Бізнес Інформ. — 2014. — № 6. — С. 343—347.

References:

1. Ponovych, M. (2006), Ekonomichnyy slovnyk-dovidnyk [Economics vocabulary], TEKA, Kyiv, Ukraine.
2. Arbuzov, S.H. Kolobov, Yu.V. Mischenko, V.I. and Nau-menkova, S.V. (2011), Bankiv's'ka entsyklopediia [Banking encyclopedia], Znannia, Kyiv, Ukraine.
3. Sutormina, K.M. (2016), "Concentration of the bank capital in Ukraine", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, DVNZ "KNEU imeni Vadyrna Het'mana", Kyiv, Ukraine.
4. Ozhegov, S.Y. and Shvedova, N.Yu. (1998), Tolkovyj slovar' russkoho iazyka [Dictionary of Russian language], Moscow, Russia.
5. Johnson, G. Scholes, K. and Whittington, R. (2006), Exploring corporate strategy, text and cases, 7th ed, Prentice Hall, New Jersey, USA.
6. Korovyna, S.S. (2011), "Motives and process of consolidation of the banking sector of Russian Federation", Ph.D. Thesis, Economy, Federal'noe gosudarstvennoe biudzhethnoe uchrezhdenye vyssheho profesyonal'noho obrazovaniya "Sankt-Peterburshskiy gosudarstvennyj unyversytet ekonomyky u fyansov", St.Petersburg, Russia.
7. Druker, P.F. (2006), Entsyklopedyia menedzhmenta [Management encyclopedia], ООО "YD "Vyl'iams", Moscow, Russia.
8. Rodzhers, E. (2009), Dyfuziia innovatsij [Diffusion of innovation], Kyievo-Mohylians'ka akademiia, Kyiv, Ukraine.
9. Karcheva, I.Ya. (2014), "Theoretical and practical aspects of the effectiveness providing of the bank innovation", Biznes inform, vol. 6, pp. 343—347.

Стаття надійшла до редакції 30.11.2016 р.